

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspesevanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p.

Izdaja „Goriško kmetijsko društvo“.

Štev. 5.

V Gorici, dne 15. marca 1912.

Tečaj VIII.

Obseg: 1. Na kak način se dá zboljšati naša živinoreja?; 2. Sliva ali češplja, pastorka v naših sadovnjakih; 3. Živina zvrže.; 4. O naših sadovnjakih; 5. Gospodarske droblinice; 6. Poročila; 7. Poročilo o delovanju c. kr. kmet.-kem. poskuševališča v Gorici v dobi od 1907 do 1910 (Nadaljnvanje).

Na kak način se dá zboljšati naša živinoreja?

Dobro pognojeni travnik daje najcenejšo, najzaneslivejšo in najboljšo krmo, zato naj poskrbi vsak kmetovalec-živinorejec najprej za to, da svoje travnike primerno zboljša. Poskrbi naj, da močvirne travnike izsuši in te, kakor vse druge, razumno gnoji. Kdor prej navedeno opušča, naj nikar ne toži, ako mu živinoreja res toliko ne donaša, kolikor bi mu lahko, če bi bilo obilo piče na razpolago. Nikakor ne pretiravam, če trdim, da je prvi in neobhodno potrební pogoj uspešne živinoreje ta, da prideluje kmetovalec na svojem posestvu mnogo dobre krme. To pa je možno le tedaj, če se travniki primerno oskrbujejo in gnoje.

Najboljše in najcenejše gnojilo za travnike je na vsak način dober mešanec ali kompost. Povsod, kjer zadostno gnoje s kompostom, vidimo samo dobre, sočne rastline na travnikih. V nekaterih krajih menijo še vedno, da zadostuje popolnoma, če se gnoje travniki s samo gnojnico, ter da se dobi tem potom od njih največji dohodek. Res je sicer, da se pridelava s takim gnojenjem prav veliko piče ali dobra ni in ne ugaja živini. Če primerjamo pičo, ki se je pridelala na travnikih, pognojjenih z gnojnico, z ono, ki se je zadobila na travnikih, pognojjenih s kompostom, zapazimo takoj, da prva zaostaja za drugo gledé dobrote. Pokažejo se namreč na travnikih, ki so bili pognojeni s samo gnojnico, namesto dobrih, sladkih trav, samo bujno rastoče listnate rastline, kakor ločnice, močvirska sita, preslica in

celo strupeni pasji peteršilj, dočim dobre trave, detelje in graščice popolnoma izginejo. Marsikateri poljedelec misli, da so se zaplodile te slabe rastline vsled tega, ker se niso travniki spomladi popasli. Toda to mnenje je napačno. Da so se prejnavedene slabe rastline zaplodile po travnikih, krivo je edino le enostransko gnojenje t. j. uporaba same gnojnice. Najboljši dokaz za to, da je moja trditev resnična, so nam travniki, ki se gnoje s Tomasovo žlindro ali pa superfosfatom in s kajnitom ali pa kalijevo soljo. Na vseh s takimi gnojili pognojenih travnikih opazimo, da izpodrivajo razne detelje in graščice kisle trave. Gnojnica je na mestu le na takih travnikih, katerih zemlja ni pretežka, sicer pa naj se uporablja tudi na teh le z vodo stanjšana ali pa nestanjšana ob deževnem vremenu. Poleg komposta pa ugajajo travnikom najbolj takšna gnojila, ki vsebujejo kali in fosforno kislino.

Če se travnik pognoji s kompostom ali pa z umetnimi gnojili, naj se potem povleče z brano in sicer podolgič in počez in če le mogoče tudi še poševno. Z brananjem se spravi gnoj v grivo, travnik se zravna in razdrobe se zemeljne kepe, ki leže slučajno po ruši. Zraven tega se zrahljajo tla, izpuli se mah vsled česar prihaja potem zrak lahko do travnih korenin, kar je zelo važno.

Če ni dovolj komposta za pognojitev travnika, uporabljajo naj se pa umetna gnojila. Pred par leti še se je mislilo, da zadostuje, če se pognoje travniki samo s fosfornatimi in kalijevnatimi gnojili, ali tako mnenje je napačno. Če se pognoje travniki leto za letom samo s prejnavedenima umetnima gnojilama, postane travna ruša kmalu jako redka, ker razne detelje in graščice travo premagajo. Kdor hoče imeti gosto rušo, gnojiti mora travnike včasih tudi z gnojnico ali pa z umetnimi dušičnatimi gnojili. Dušičnata gnojila se uporabijo lahko obenem s kalijevnatimi in fosfornatimi gnojili. Za gnojenje travnkov v jeseni se vzame na vsak ha travnika približno 500 kg Tomasova žlindre in 500 kg kajnita, a poleg tega naj se raztrosi in sicer šele spomladi 100 kg čilskega solitra. Če se gnoji šele spomladi, potem naj se vzame za vsak ha travnika 500 kg superfosfata, 150 kg 40% kalijeve soli in 100 kg čilskega solitra.

Ravno tako dobro ali še celo boljše se obnese gnojenje, če se gnoje travniki nekaj let zaporedoma in sicer vsako drugo

leto s Tomaževo žlindro in kajnitom, drugače pa z gnojnico ali pa kakim dušičnatim umetnim gnojilom. S takim gnojenjem nadomestimo popolnoma vse one snovi, ki so se vzele travniku s pridelkom.

Travnikom pa tudi zelo vgaja, če se pognoje vsako toliko časa izdatno tudi z apnom. Če je zemlja sama na sebi apnena, potem ni treba gnojiti z apnom, ali pa vsaj ne s celo množino apna, katero smo odtegnili travniku s košnjo.

Če se uporablja za gnojenje travnikov kajnit, naj se raztopi najkasneje februarja meseca, ker vpliva to gnojilo pri poznejši uporabi lahko neugodno na travniške rastline, zlasti če nastopi suša. Da se pa prejnavedeno ne pripeti, naj se uporabi za gnojenje pomladansko gnojenje namesto kajnita 40% kalijeva sol.

Priporočamo toraj našim kmetovalcem, naj se že vendar enkrat poprimejo pravilnega gnojenja travnikov, kajti živinoreja se zboljša le, če se prideluje na travnikih dovolj piče za živino.

Sliva ali češplja, postorka v naših sadovnjakih.

Sliva ali češplja je nekak posilživ v naših sadovnjakih, ker ima to lastnost, da poganja iz korenin mnogo izrastkov, ki se sčasoma razvijejo v samostojna drevesa; zato je menda ni sadne vrste, za katero bi se naši sadjarji tako malo brigali, kakor se za slivo. Malokdo jo sadi, pa le zraste, redki jo cepi, snaži in trebi, pa vendar rodi, četudi ne redno.

Predniki, kateri so začeli slive razmnoževati po naših krajih, so bili gotovo bolj izbirčni glede lepote in dobrote sadu ter glede rodovitnosti posameznih dreves, kakor so njih potomci; saj so pa tudi slive nekdam bolj redno rodile in sicer lepši in slajši sad, kakor dandanes. Prvotno posajene slive so vsled starosti in slabe oskrbe onemogle in se posušile; med njimi pa je nastal cel gaj koreninskih izrastkov, slivje, ki trpi vsled gostosti na pomanjkanju potrebne hrane, zraka, svetlobe in toplote, ki kratkomalo strada. Posamezna drevesa životarijo brez posebnega oskrbovanja in predno se posuše, je že preskrbela narava za nadomestek s tem, da je zopet pognalo mno-

go izrastkov iz korenin še stoječih sliv. Tako se je slivje sčasoma spridilo, ker je prepuščeno samemu sebi, kajti to iz koreninskih izrastkov nastalo drevje, rodi redkokdaj in malo, tudi če je pretrebljeno in kadar rodi, ima navadno neznamen in neokusen sad, katerega koščica ne gre rada od mesa.

Ono, lepo plavo barvo, krasno vonjavo, primerno velikosti in sladkost, vse to, kar ravno čislamo pri slivah, iščemo čestokrat zastenj v takih slivnjakih baš zato, ker se ni pri razmnoževanju sliv oziralo ne na kakovost prihodnjega sadu ne na rodovitnost dreves, in dokler si bodemo pri zasajanju slivnjakov pomagali le s koreninskimi izrastki, tako dolgo ni upati, da dosežemo zaželjen uspeh t. j. rodovito slivje in lepo za prodajo sposobno sadje, sliv, katere bi lahko izvažali in katere bi naj tekmovali na svetovnem trgu s slivami iz drugih pokrajin.

Živinorejec, ki se hoče ponašati z lepo dobičkanosno čredo, si obdrži doma za nadaljno rejo le od najboljših glav najlepše potomce in proda komade, ki mu ne ugajajo. On izbira in požlahtnjuje pleme in taka izbira ni le na mestu pri živinorejcu, ampak je v dosego pravih uspehov neobhodno potrebna povsed, kajti le od dobrega semena lahko pričakujemo zopet dober plod, ako so seveda dani tisti pogoji, ki so njegovemu razvitku potrebni.

V Bosni, kjer se pridelava sila veliko sliv, so z izbero in požlahtnevanjem že dosegli prav lepe uspehe pri slivah in kar je mogoče tam, ni nedosežno pri nas, kajti tako imenovana bosenska sliva ni nič družega, kakor izbrana domača sliva, ki rodi bolj debel sad. Dosedanji način razmnoževanja sliv, t. j. kar meni tebi nič presajati razne koreninske izrastke, ki pridejo komu pod roko, ne oziraje se na to, kakšen sad ima materno drevo in ali je rodovito ali ne, je pač treba opustiti. Sadijo naj se le iz koščic vzgojene, cepljene slive, ker je cepljeno drevo rodovitnejše in ima lepši in okusnejši sad. Koščice za vzgajanje debel in cepičev teh pa je jemati le od dreves, ki se odlikujejo v vsakem oziru. Tudi pri nas se še nahaja tu in tam kakšno slivovo drevo, ki odgovarja vsem zahtevam; tega se je torej posluževati pri razmnožitvi. Ako je kdo prisiljen si naročiti slivova drevesa, naj se obrne le k zanesljivim tvrdkam, ki lahko jamčijo za to, kar oddajo. Hoče si pa kateri le pomagati s koreninskimi izrastki, tedaj jih naj vsaj presaja in cepi; vendar se, kakor že rečeno, ta način razmnožitve nikakor ne more pripo-

ročati, kajti iz takih koreninskih izrastkov vzgojeno drevje je ne le manj trpežno, ker ima plitvejše rastoče korenice, obenem tudi poganja zopet koreninske izrastke mnogo rajši kakor drevje, ki je zrastle iz koščic. Koreninski izrastki so pa umnemu sadjarju prava nadloga, razun tega slabijo materno drevo, t. i. ono iz katerega izhajajo.

Ti razlogi govore toraj za vzgajanje slivja iz koščic, četudi ni tako priročno kakor uporaba koreninskih izrastkov.

Sveže, lepo, t. j. izbrano koščičevje od cimborjev (trnoselj, Kriechenpflaume) ali pa od naše navadne slive je sejati v rodovitno, rahlo zemljo. Seje se lahko že v jeseni in ga je v tem slučaju kakih 14 dni preje namočiti v redkem beležu iz ravnokar ugašenega apna; to namreč vpliva ugodno na kaljenje. Če se je pa bati mišjedine, tedaj je boljše sejati koščice na pomlad. Da pa ostanejo do tja kaljive in da se trda koščica nekoliko zmehča, vsled česar se klice lažje izcimijo, je koščice primerno shraniti skozi zimo v vlažnem pesku na ta način, da se vlagajo koščice in pesek plast na plast v pripravno posodo n. pr. v lonec ali zabojček. Spodaj in zgoraj ima biti vedno plast peska. Koščice je razložiti vsakokrat po pesku tako, da se med seboj ne dotikajo; vsako koščično plast pa je pokriti s peskom približno 2 cm visoko. Ne priporoča se pa vlagati v eno posodo več kakor 5 do 6 plasti koščic, kajti v visoko naloženih posodah se klice kaj rade zadušé. Da se koščice ne skvarijo, ne sme biti pesek presuh, pa tudi ne prevlažen. Posodo je pokriti tako, da ne morejo miši ali podgane k vsebini in shraniti jo je v kleti, še boljše pa jo je zakopati na prostem 1 čevelj globoko v zemljo, da je zmrzlina ne doseže. Prihodnjo pomlad je, kakor hitro se da zemlja obdelati, koščice s peskom vred posejati v sejališčne grede in sicer kakih 5 cm narazen v 5 cm globoke brazdice, ki naj bodo kakih 30 cm ena od druge oddaljene. S koščicami posejane brazde je zagrniti in zemljo stlačiti, da ne ostane okoli koščic votlo in da se koščice ne zasuše. Priporoča se tudi, naj se sejališče dobro zalije, kar izdatno pospeši kaljenje. Da se na sejališču ne napravi skorja, ki bi ovirala rast, velja zemljo pokriti z dobro preperhnelim drobnim gnojem. Pozneje je zalivati, če je sušno vreme in pazljivo plitvo okopavati, da malih rastlinic ne zaduši plevel. Prihodnjo pomlad je izbrati močnejše divjake in presaditi v drevesnico 40 cm narazen v vrstah, ki so 80 cm ena od druge. Pred presajanjem v drevesnico je prikraj-

šati nekoliko korenine in poganjke. Prirast sadik se bolj zagotovi, ako se namoči korenine pred saditvijo v kaležu iz kravjeka, ilovice in vode. Ko so divjaki po dveh ali treh letih dosegli primerno visokost in debelost, jih je v kroni ali okulirati, t. j. cepiti s popkom sredi meseca julija ali pa kopulirati t. j. cepiti z nakladom v rani pomladi. Naj se že cepi kakorkoli, vedno je, kakor že rečeno, narezati cepiče le s takih znano rodovitnih dreves, ki rode velik in sladek sad.

Navadna sliva ali češplja ni glede zemlje preveč izbirčna, vendar v presutih in v premokrih tleh rano onemore. Stara kmečka prislovica »sliva naj sliši vodo teči, a je naj ne čuti« pove precej točno, kje sliva dobro uspeva in me spominja na nekdanji, domači, ob potoku na solnčni strani stoječi, ograjeni slivnjak. Slive so tam rodile, dokler jih je kaj bilo, vsako leto krasen sladek sad. Zemlja, ki je poglavito iz lehnjaka, t. j. iz vode izločenega apnenca, jim je prijala posebno. Prvotno slivje je vsled starosti onemoglo, drugega nikdo sadil ni in tako je slivnjak s časoma izginil, ker ga narava s koreninskimi izrastki tudi ni mogla vzdržati, kajti preprečile so to svinje, ki tam leto za letom rovajo. Na vsak način so pa svinje tudi pripomogle k rodovitnosti slivja s tem, da so ga po svoje takorekoč okopavale, gnojile in da so zatirale bolezni in škodljivce, ker so sproti pobirale odpadli, bolni in črvivi sad.

Poleg navadne slive pa bi se naj sadile pri nas še slive plemenke ali ringlo in slive voščenske ali mirabele, ki kolikor jih je videti prav dobro uspevajo in redno rodé, če stoje v topli legi na rodovitnih, nekoliko vlažnih, a vendar prodornih tleh. Ringlo in mirabele, ki so prav pripraven sad za vkuhanje (kompot), se vedno lahko oddajo po prav primerni ceni. Poprašuje se bolj in bolj po njih, ker se jih že mnogokje primerno konservira, bodisi v malem za dom ali pa za prodajo na veliko v posebnih tovarnah.

Pri zasajanju slivja naj se odloči posameznemu drevescu tako velik prostor, da je tudi v poznih letih neovirano v razvoju. Vedno ponovljena napaka v naših sadovnjakih, bodisi pri tej ali oni sadni vrsti, je ravno ta, da ljudje večinoma pre-gosto sadé sadno drevje. Ako naj bodo slive same zase, jih vsadimo vsaj 5—6 m vsakosebi. Ker pa slive ne dožive tako visoke starosti kakor hruške in jabolane in ker so manjše zrasti, jih lahko sadimo tudi vmes med te, seveda v primerni razdalji.

Posajeno slivje pa ne gre prepustiti samemu sebi, kakor se to skoraj redno dogaja, ampak se ga mora primerno negovati. Umevno je samo ob sebi, da ga je treba obrezovati, trebiti, snažiti, gnojiti in obvarovati raznih škodljivcev. Koliko štrli suhih vej, koliko visi mahu na naših slivah in o gnojenju ter pokončevanju škodljivcev ni sluha ne duha.

Slivo ali češpljo napada jako mnogo škodljivcev, ki so čestokrat vzrok slabe letine. Tako n. pr. provzročata češpljeva grizlica in slivoder rano odpadanje še malih, zelenih češpelj. Pozneje provzročata črvivost sadja češpljev tončič. Mladje oziroma listje objedajo gosenice češpljevega molja in razne listne ušice. Pod imenom rožiči ali murke znane izbuhline še zelenega slivovega ploda provzročata neka glivica »*Exsoascus pruni*« imenovana. Razen tega provzročajo zopet druge glivice rjo in pegavost listja, kar škoduje razvitku drevja.

Škodljivi mrčes je pač treba zatirati s tem, da rano na pomlad, predno prične odlagati jajčeca, otresamo drevje in škodljivce kolikor mogoče pokončamo. Pri tem delu nas prav lahko podpira perotnina, ako jo navadimo, da pobira odpadlo golazen. Neizmerno marljive pomočnike imamo tudi v pticah pevkah. Te je treba primerno čuvati in privabiti. Razen tega je potreba prerano odpadle slive skrbno pobirati in pokladati svinjam ali pa spuščati svinje vedno v slivje, da poberejo na tleh ležeče sadje. Bolezni pa, ki jih provzročajo razne glivice, je mogoče preprečiti ali vsaj omejiti z večkratnim škropljenjem z apneno-bakrenó-galično raztopino, kakoršno rabimo v vinogradih. Prvo škropljenje naj se izvrši pred cvetjem, drugo po cvetju in tretje 3—4 tedne po drugem. Povrh se še priporoča pograbit in sežgati odpadlo bolno listje in sadje.

Če vpoštevamo poleg navedenega še razne vremenske neprilike, kakor so: pomladanski mraz, ki uničuje cvetje, ali močne južne vetrove, kateri osuše čestokrat pestiče tako, da se vsled tega ne morejo oprahiti (oploditi) in pa točo, tedaj imamo pred očmi vse važnejše vzroke slabih češpljevih letin.

Zupanc v »Gosp. Glasniku«.

Živina zvrže.

Največkrat zvržejo krave, včasih tudi ovce in kobile, redkokdaj pa svinje. Navadno zvržejo krave v 6. ali 8. mesecu brejo-

sti, ovce v 4. mesecu in kobile v 10. mesecu. Sicer pa zvržejo prejnavedene živali lahko o vsakem času.

Da živinče zvrže, so vzroki lahko jako različni; živina zvrže lahko, ako se breja preveč nažre in pretežko dela, nadalje radi togote in bolezni, pa tudi radi zdravil, t. j. dristil, katera so se mu dala. Včasih se mora človek kar čuditi, ko zapazi, da zvržejo krave v nekaterih hlevih kar redno in ko se zopet ubrejšijo, zgodi se zopet tako; druge krave pa nikdar ne zvržejo, dasi so v hlevu pod enakimi okolščinami in so bile morda pred kratkim kupljene.

Da živina zarod obdrži, je odvisno od načina vzreje in gibanja; če je vzreja slaba, če se, ko je breja, preveč giblje in preobilo krmi, potem zadostuje vsaka malenkost, da živinče zvrže.

Zelo hudo je za živinorejca, ako več glav živine zvrže in posebno še, če se to ponavlja. Kaj enakega ne izvira le od nalezljivega zvrženja, ampak vzroki so lahko tudi drugi. Težko utrpi živinorejec zgubo mladičev in mleka, pa še hujše je zanj, če se žival zraven tega še otrebiti ne more, na to dalj časa bo leha in se več ne ubrejši.

To preprečimo, ako odvrčamo vse, kar zvrženje proizvoda.

Tlak, na katerem stoji živinče, naj ne visi preveč nazaj in naj ne bo pregladek, prostora naj ima živina dovolj, ležišče naj bo mehko, dobro nastlano in snažno, da živina lahko mirno počiva. Posebno poleti naj se jarek za odtekanje gnojnice spira vsak dan z vodo; vselej pa naj se ravna z živino previdno in prizanesljivo — nikar naj se jo ne pretepa, posebno pa ne po trebuhu. Krme naj se ji da sicer dovolj, a nikdar preveč in tudi ne težko prebavljive, ker taka krma jo napenja. Takšna krma se ne sme pokladati živali, posebno tedaj, ko je nad pol časa breja, ampak priporoča se vsakemu, naj poklada potrebno množino krme živali v 3 do 4 obrokih, da jo preveč ne napolni.

Paziti se mora nadalje tudi, da se izvrši pri živinčetu prehod z ene klaje na drugo le polagoma.

Najboljše je, če se breja živina zadostno giblje in to je važno; zato naj se gonijo breje živali, ako je le mogoče, na pašo. V prvi polovici brejosti se porabijo kobile in krave prav lahko za delo in sicer tako kakor nebreje; bolj pa se mora paziti na

nje v drugi polovici hrejosti. Če je treba voziti bolj počasi, kakor je navadno pri malih kmetijah, potem se lahko rabi tudi visoko breja kobilica; paziti pa je treba, da se je z opravo preveč ne stiska in da se napreže tako, da je oje ne udarja po trebuhu. Zadnje 2—4 mesece ne sme se rabiti več za delo in pusti naj se v ograjenem prostoru v hlevu, da se prosto giblje.

Če zvrže živina v hlevu večkrat, potem se mora skrbno paziti in poiskati vzrok temu, kar ni ravno težko. Ko se izve za vzrok, potem se lahko pomaga. Ko se je vzrok našel, naj se poskrbi, da se vse ono, kar je vzrok zvrženju, v bodoče odvrne. Ako več glav zaporedoma zvrže, potem je vzrok temu kužna bolezen in v takem slučaju naj se pokliče takoj živinozdravnika.

Ako se je dognalo, da je šibkost, preobila debelost ali pa le slabotnost nekaterih plemen vzrok, da živinčeta rada zvržejo, potem si v tem slučaju ni mogoče drugače pomagati, kakor da se taka živinčeta prodajo in nakupijo druga. Ako vzroka zvrženju ni mogoče dognati, potem naj se poskrbi v prvi vrsti, da se živini kri osveži.

O naših sadovnjakih.

Kdor potuje po naši slovenski domovini, vidi veliko lepega in dobrega, ravno tako pa tudi še premnogo slabega in pomanjkljivega. Ako opazujemo naše sadovnjake nekoliko natančneje, vidimo, da se naš kmetovalec ravno zanje premalo briga. Zdi se, kakor da bi mu bilo šadno drevje deveta briga; ko pa pride čas za pobiranje sadja, takrat gotovo ne pozabi na to, da bi sadje obral in če ga ni dovolj ali ni prav lepo, mož godrnja ter daje vso krivdo drevesu in pravi: »Saj sploh ni to drevo vredno, da prostor jemlje«. Da, kar pečeni golobi naj bi padali z neba in vinski kaplja naj bi tekla po cestnih jarkih!

Drevo naj bi kar samo od sebe dajalo cekine; da to ni možno, zadostuje en sam pogled v nekatere sadovnjake. V teh vidimo drevje, katero je pozimi bolj zeleno kakor poleti, to se pravi, da je kar čez in čez preraščeno s ptičjim limom. Tam stoji drevo, ki je gosto kakor kakšen živ plot, drugod stoji zopet drevo, ki je prepolno mahu in lišajev itd. Za red v sadov-

njaku je treba poskrbeti, dokler je sadno drevje mlado, a tudi kasneje ga je treba pravilno, razumno negovati.

Najbolj pozabljeno pa je sadno drevje posebno kar se gnojenja tiče. Vsako leto seveda sadnemu drevju ni treba gnojiti. Ako se to zgodi vsako drugo ali tretje leto, bi popolnoma zadostovalo. Kdor ima dovolj domačega gnoja, naj ga da sadnemu drevju, za kar mu bo prav hvaležno. Če pa domačega gnoja nimaš, potem kupi primerna umetna gnojila, da nadomestiš potrebni domači gnoj. Z umetnimi gnojili se gnoji drevje lahko ob vsakem času, najboljše za to je seveda jesen ali pa spomlad. Ako se pognoji drevesu sredi poletja, potem je pričakovati uspeh šele v prihodnjem letu. Za vsako drevo se priporoča vzeti $\frac{3}{4}$ do 1 kg 40% kalijeve soli, 1 do $1\frac{1}{2}$ Tomasove žliandre ali pa toliko superfosfata, ter $\frac{3}{4}$ do 1 kg čilskega solitra. Gnoji se pa najbolje z umetnimi gnojili na ta način, da se izkoplje okrog drevesa približno 30 cm globoka jama in sicer tako daleč naokrog, do koder sega drevesna krona. V to jamo naj se raztrosijo zgoraj navedena gnojila, katera naj se pred raztrošanjem dobro zmešajo in nato naj se z zemljo pokrijejo. Seveda ni pa treba misliti, da bi se staro, zanemarjeno drevo kar naenkrat po prvem gnojenju popolnoma popravilo. Drevo se namreč počasi razvija, toraj tudi počasi ozdravi, ako je bilo slabotno. Najbolj uspešno gnojilo v ta namen je čilski soliter.

M.

GOSPODARŠKE DROBTINICE.

X **Kako preprečiti glodanje lesa.** Ako imajo prešiči v želodcu preveč kisline, skušajo si jo odpraviti s tem, da glodajo les. Vsled tega oglodajo v svinjaku korita, vrata itd. Obglodavanje pa precej puste, ako se jim primeša med krmo nekoliko stolčene krede ali pa klajnega apna.

X **Gnojnica** vpliva jako dobro na ozelenele rastline, a preden se uporabi za polivanje, se jo mora močno zrejšati z vodo. Z gnojnico naj se poliva le ob deževnem ali vsaj oblačnem vremenu. Zelo mokro zemljo ali pa s snegom pokrito je treba polivati z manj ali celo nič zrejšano gnojnico. Če se namerava po-

liti z njo zelene rastline, naj se jo z vodo stanjša in pusti nato najmanj en dan, ter šele nato uporabi, ker drugače rastline osmodi.

Pepel dober gnoj breskvam. Če pognojiš breskvam z lesnim pepelom, jim to jako hasne in pospeši celo okusnost sadu. Posameznemu drevesu pa ne daj več nego 1 liter lesnega pepela in gnoji s tem v pozni jeseni ali pa po zimi. Ne gnoji pa redno vsako leto s pepelom, ampak eno leto da, drugo zopet ne i .t. d.

Kako naj se ravna z zmrznjenimi rastlinami. Mnogokrat se prigodi, da zmrznejo cvetlice v sobi ali drugi shrambi vsled hitre premembe topline na prostem. Zato pa ni še treba misliti, da so uže popolnoma ukončane, kajti stanični sok, kateri proizvodi, ko zmrzne, da končajo, zmrzne šele pri jako nizki toplini. Seveda končajo zmrznjene rastline, ako jih kar naenkrat preneseš v toplo sobo. Zato nesi jih raje v tak prostor, katerega toplina je ravno nad ničlo. Pa tudi škropljenje z mrzlo vodo pripomaga, da se polagoma odtajajo.

S čim bomo gnojili krompirju? Krompir potrebuje mnogo redilnih snovi za popolen razvoj, posebno pa kalija; zato je treba močno pognojiti. Navadno se gnoji krompir s hlevskim gnojem samim, vendar se priporoča, naj se dodaja hlevskemu gnojju še umetna gnojila, ker potrebuje krompir lahko raztopne in hitro učinkujoče redilne snovi. Gnojenje krompirja s hlevskim gnojem v zvezi z umetnimi gnojili se jako dobro izplača.

Ako se gnoji krompirju s hlevskim gnojem, se priporoča vzeti obenem na vsak ha površine še po 100—200 kg 40% kalijeve soli, 180 kg superfosfata in 100 kg čilskega solitra.

Če se hočejo uporabiti za gnojenje samo umetna gnojila, potem se priporoča, vzeti za vsak ha površine 250 kg 40% kalijeve soli, 400 kg superfosfata in 200 kg čilskega solitra.

Za lahke zemlje, naj se vzame več kalijeve soli (do 300 kg), za težke pa več superfosfata (do 400 kg).

Kalijeva sol in superfosfat naj se drug z drugim zmešata, nato raztrosita in podorjeta, čilski solitar naj se pa raztrosi pred pletvijo kar povrhu, krompir nato opleve in osuje.

P O R O Č I L A.

Oddaja bekinih ključev in sajenic. Državna trtnica v Bršlinu oddaja ključe in sajenke prave, sive vipavske beka, za katera daje prav fine, mehke sibice, ki so posebno pripravne za vežnjo trt.

Ključki se oddajajo po 1 vinar, sajenke po 2 vinarja. Kdor jih želi dobiti, sporoči naj to takoj c. kr. vinarskemu nadzorstvu v Kandiji pri Rudolfovem in naznani naj, ali se mu naj pošljejo beke po pošti na dom, ali jih pa misli prevzeti pri oddaji trt.

Pri poštnih pošiljtvah je najboljšo, da se pošlje denar za beke in 40 vinarjev za ovoj in spremnico do 100 bek in 20 vinarjev za vsakih nadaljnih 100 bek.

Trtne škropilnice. Vinogradniki, ki želijo dobiti trtne škropilnice »Avstrija«, »Hydroolina«, »Automata« i. t. d., ali pa razne priporočljive žveplalnike po znižani, tovarniški ceni, zglasijo naj se vsaj do 25. t. m. po županstvu ali pa naravnost pri c. k. vinarskem nadzorstvu v Kandiji pri Rudolfovem. Cenik teh strojev je pri županstvu na razpolago, oziroma se vsakemu, ki se zanj zanima, dopošlje po pošti. **Enodnevni cepilni tečaj za vinogradnike** priredi c. k. vinarski nadzornik g. B. Skalicky začetkom meseca aprila pri državni trtnici v Bršlinu pri Novem Mestu.

Poučeval bode o novem ceplenju in siljenju ameriških trt (ključev), s pomočjo katerega se dá vinograd najhitrejšo in najceneje obnoviti.

Zglasiti se je do 25. marča t. l. pri c. k. vinarskem nadzorstvu v Kandiji pri Rudolfovem.

Perutninarsko razstavo, združeno z razstavo kuncev, priredi perutninarska zadruga v Ljubljani dne 30., 31. marča in 1. aprila v hotelu »Union«. Ker je priglasihih že mnogo objektov in vsled priprav, ki se vrše za razstavo, obeta ta razstava sijajen uspeh in izvanreden vžitek za one, ki goje bodisi koristno ali pa sportno perutnino. Zato se vabijo vsi ljubitelji perutnine, da si ogledajo to prvo prireditel na Kranjskem.

Državna podpora za povzdigo sadjereje. Svoječasno, t. j. v 17. števil. »Prim. Gospodarja« iz leta 1911., se je sporočilo prošilcem za podelitev podpor, da se rešijo predložene prošnje že lansko zimo. Ko je hotel sadjarski odsek te prošnje rešiti, je pa

raletel na razne ovire, vsled česar je sklenil, da se podpore za pospeševanje sadjereje oziroma sadno drevje letos ne razdeli med prosilce.

POROČILO

o delovanju c. kr. kmetijsko-kem. poskuševališča v Gorici
v dobi od 1907 do 1910.

(Nadaljevanje.)

11. Gnojilna vrednost mestnih smetišč.
12. Škodljivost ponarejenega čilskega solitra v kmetijstvu.
13. Ali kaže uporabljati neko novo pepelikovo gnojilo z ozirom na njegovo kemično sestavo in na nizko enotno ceno pepelika.
14. Je-li tako imenovani Bernardov fosfat vreden, da skušamo z njim gnojiti?
15. Praktični sveti o uporabi Kalciumcianamida.
16. O uporabi šote za steljo.
17. O redilni vrednosti rožičev kot piča.
18. O redilni vrednosti in eventualni kupčijski ceni, pa o izkoriščanju fabriških odpadkov škroba.
19. Koliko peska smejo k večjemu vsebovati koncentrovane ali močne piče in imenoma orehove pogače?
20. O plesni, ki obrašča pogače iz oljnatih semen in kako nevarno je krmljenje s plesnivimi pogačami.
21. Škodljive žuželke v skladiščih oljnatih semen in kako jih zatirati.
22. Oskrbovanje društvenih mlekarnic in preiskava mleka.
23. Kako je uravnati oskrbo mleka v velikih mestih.
24. Nepriličnosti v zdravstveni kontroli mleka, kakor se vrši dandanes in kako jim v okom priti.
25. Kako preganjati muhe iz mlekarnic.
26. Kako pospeševati izdelovanje dobrega ovčjega sira v planinskem ozemlju naše dežele.
27. Zakaj postajajo semenska olja motna in kako zabranimo to?

28. O nekem slučaju, ko se je sivkino ali lavendljevo olje ponaredilo z rožmarinovim oljem.

29. Kako spoznati, da se je sezamovo olje prililo oljknemu ali kakemu drugemu.

30. Podtalne vode na Goriškem.

31. Onesnaženje vode v vodnjaku po oni vodi, ki se odteka od papirnice.

32. Koliko pepela je največ v raznih vrstah kupčijske paprike?

33. O tako imenovanem vrenju kave.

34. Koliko žvepla je v rujavem in koliko v navadnem premoju, ki se dobiva iz gotovih rudnikov.

35. O uporabi neke vrste smolnatega olja za pokončevanje škodljivih žuželk.

36. Kako odganjati čebelnjakom sovražne ose?

37. Parasične bolezni gosenic metulja »Falena monaca«.

38. Kako koristijo purani v boju proti kobilicam.

39. Sovražniki muzejskih zbirk živalski in rastlinski in kako jih zatirati.

40. O uporabi ogljenčeve kisline za pokončevanje lesnih moljev.

Slednjič bodi povedano, da je zavod pogostoma v dotiki z deležniki raznih poskušanj, ki se začenjajo in izvajajo v deželi, da ustno in pismeno deli svete poljedelcem, da objavlja poduke, kakoršni so izkazani na koncu tega poročila in da s tem izdatno pospešuje razširjenje koristnih naukov o najrazličnejših panogah kmetijstva.

IV. Bolezni in sovražniki rastlin.

I. Kobilice na Krasu in njihovo pokončevanje.

V zadnjih letih so se posebno na Krasu tako izredno namnožile domače vrste kobilic, da so bile v tej in v sosednjih pokrajinah vse setve v nevarnosti.

Ker je izredno mila zima leta 1907 pomagala, da so se izlegla jajčica, bilo je pričakovati, da kobilice leta 1908 še huje napadejo kraško ozemlje. To se je žal tudi vresničilo na tako strahovit način, da je vznemirilo vse prebivalstvo.

Zato je c. kr. ministerstvo za poljedelstvo v pomladi l. 1908 naročilo poskuševališču, naj poskuša s primernimi sredstvi boj proti kobilicam na Krasu, naj poizve, kako daleč se razteza

njihova zalega, naj jo opazuje in določi, kakšno in koliko škodo povzroča raznim nasadom in setvam. Poskušnje so se imele delati najprej s takrat znanimi sredstvi s posebnim ozirom na krajne razmere in na to, da se ta sredstva lahko tudi iz gospodarskega stališča uporabljajo in slednjič na njihovo neškodljivost za ljudi in živali.

Ker so se morale te poskušnje delati dogovorno s c. kr. namestništvom v Trstu, je nadzornik Fr. Gvozdenovič, kojemu je bila poverjena ta naloga, z gospodom vladnim svetnikom, c. kr. deželnim kulturnim nadzornikom Th. Frühauferom takoj obhodil napadeno pokrajno, da se je prepričal o položaju. Načrt poskušenj po skupnem dogovoru določen, je zadobil ministrsko potrdbo junija meseca 1908. V založbo dotičnih troškov je bila dovoljena primerna svota.

Ob enem smo razposlali občinam okrožno izpraševalno polo. Na podlagi došlih odgovorov in lastnih na licu mesta narejenih poizvedeb smo mogli določiti, koliko površine obsega napadeno ozemlje in kako močna in razširjena je zalega škodljivcev.

Izvršitev poskušenj, pri katerih je sodeloval vpokojeni ravnatelj slovenskega oddelka deželne kmetijske šole, gospod Viljem Dominiko, je zadela na velike težave posebno radi posebnih kraških razmer, kakor n. pr. radi velike oddaljenosti od naselbin, pomanjkanja vode in delavnih moči itd.

Izid dotičnih del in preiskav smo objavili in s podobami razkazali v poučnem članku, ki sta ga priobčila lista »Primorski Gospodar« in »Samouprava« in ki se je v posebnem odtisu razdelil med kmetovalce prizadete pokrajine. Glavni namen te objave je bil, da se obvestijo najširši krogi ljudstva o napadu samem in o nevarnosti, ki preti po njem kmetijstvu zadete pokrajine in pa o potrebi, da se nevarna zalega pokonča s primernimi sredstvi. V tem članku se razpravljajo sledeče točke:

1. Splošne opombe z ozirom na posebne kraške razmere, ki od ene strani zavirajo boj proti kobilicam, dočim pospešujejo od druge strani njihovo zarezanje in izredno pomnoževanje.

2. Sistematičen posnetek plemen in vrst najbolj razširjenih kobilic na Krasu, popis njihovega življenja in njihovih najočitnejših znakov.

3. Površina kobilične zalege in kako se polagoma širi.

4. Kako intenziven (močen) je napad in kako škoduje posameznim setvam in nasadam.

5. S kakim uspehom so se poskusila razna sredstva za pokončevanje kobiličnih bub (zapredkov).

6. Živalski ali parazitski sovražniki kobilic na Krasu.

7. Opazovanja o jajčjih zalegah.

8. Pokončevanje jajčjih zalegi, katera sredstva so po dose-danjih skušnjah najizdatnejša v to.

S tem, da je poskuševališče o tem svojem delovanju ob-vestilo ministerstvo, je bila njegova prva naloga dovršena. Se-daj je bilo na pristojnih činiteljih, a prav posebno na skupnosti prizadetih kmetovalcih napadenega ozemlja, da so se v boju proti kobilicam dejansko lotili nasvetovanih sredstev.

Mej tem so v pomladi l. 1909 kobilice silovito napadle kra-ška zemljišča. Zato je c. kr. ministerstvo za poljedelsko naročilo poskuševališču, naj mu sporoči, ali bi se ne dal na Krasu izvesti lov na kobilice z mrežami in nabirači, kakoršni so se drugod uporabljali s povoljnim vspehom in dalje, da naj dogovorno z goriškim deželnim odborom na licu mesta poizve pravo stanje kobiličnega napada.

Po končanih poizvedbah se je poskuševališče pritrjevalno izrazilo o uporabi mrež in nabiračev, toda z dostavkom, da bi se morala v to vpreči šolska mladina, primerno organizovana po nekakem programu, ki ga je ono istočasno predložilo mi-nisterstvu.

Potrdivši ta program je ministerstvo poverilo vodstvo boja proti kobilicam nadzorniku F r. G v o z d e n o v i ć - u, deželni odbor mu je pridellil docenta slovenske deželne kmetijske šole gospoda A n t o n a P o d g o r n i k - a in Josipa Z i d a n - š e k a in pozneje še ravnatelja iste šole, gospoda Antona Štre-keļj-a.

V ta namen so bili šolski otroci prizadete pokrajine, — dečki od 10 let navzgori, vrejeni v oddelke po 6 in 6 skupaj. Vsak oddelek je bil oskrbljen s 3 mrežami in z enim nabiralnikom. En paznik je nadzoroval vsake 2—4 oddelke, dočim so stali vsi oddelki enega šolskega okolišča pod nadzorstvom dotičnega učitelja, kateri je imel za to skrbeti, da si je delo sistematično vršilo in v posebne tiskanice vpisovati, koliko kobilic je nabral vsaki oddelek.